

Smrtna kazna na području OEBS

Opšti pogled

U skladu sa svojim mandatom, OEBS-ova Kancelarija za demokratske ustanove i ljudska prava (ODIHR) prati primenu smrtne kazne na području OEBS-a od 1999. godine. Države učesnice OEBS-a su se obavezale da razmenjuju informacije o pitanju ukidanja smrtne kazne na godišnjem Implementacionom sastanku Ljudske dimenzije i da to pitanje drže pod razmatranjem. Pored toga, države učesnice su se saglasile da javnosti stave na raspolaganje o primeni smrtne kazne na svojoj teritoriji i da sarađuju s relevantnim međunarodnim organizacijama koje se bave ovim pitanjem.¹ Šta više, Političke obaveze OEBS uzimaju u obzir Drugi fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i ljudskim pravima i Šesti protokol uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji za cilj imaju ukidanje smrtne kazne u vreme mira.²

Države učesnice su se saglasile da ograniče primenu smrtne kazne na „najteža krivična dela“ i da je primenjuju na način koji „nije u suprotnosti s njihovim međunarodnim obavezama“.³ Te obaveze, pomenute u Kopenhagenu (1990), obuhvataju, pored ostalih „ograničenja i jemstava ... [u pogledu] smrtne kazne ... usvojenih od strane međunarodne zajednice“, Član šest Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i jemstva sadržana u regionalnim dokumentima o ljudskim pravima, kao što su Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Američka konvencija o ljudskim pravima.

Pedesetjedna od 56 država učesnica OEBS-a ukinula je smrtnu kaznu za sva krivična dela. Tri države učesnice – Kazahstan, Rusija i Tadžikistan – zadržavaju smrtnu kaznu u zakonu ali su uvele moratorijume na pogubljenja. Dve države učesnice – Belorusija i Sjedinjene Države – nastavljaju da primenjuju smrtnu kaznu. Na poslednjem Implementacionom sastanku ljudske dimenzije OEBS-a, održanom u Varšavi od 26. septembra do 7. oktobra 2011, učesnici su doneli nekoliko preporuka koje se tiču smrtne kazne. Među njima su sledeće: uvesti moratorijum na smrtnu kaznu a, ako moratorijum već postoji, ukinuti smrtnu kaznu i sve smrtne presude zameniti kaznama doživotnog zatvora; podsticati javne rasprave o aboliciji; obezbediti dovoljna sredstva za pravnu pomoć licima optuženim za kapitalna krivična dela; osigurati transparentnost smrtne kazne i staviti javnosti na uvid informacije o njenoj primeni.

---

¹ Bečki dokument OEBS 1989 para. 24, odnosno Kopenhagenski dokument 1990, para. 17.7. Ranije, kao i u Kopenhagenskom dokumentu, ovaj događaj se zvao “Konferencija o ljudskoj dimenziji”.

² Kopenhagen (1990) paragraf 17.2, 17.4. Skreće se pažnja da je 47 država učesnica ratifikovalo Drugi fakultativni protokol uz PGP ili mu je pristupilo. Drugi fakultativni protokol uz PGP na koji se poziva Kopenhagen (1990) ukida smrtnu kaznu u vreme mira, kao i za krivična dela izvršena u ratnom stanju ukoliko nisu “najteža”.

³ Beč (1989).

Ovaj papir, koji obuhvata period od 1. jula 2011. do 30. juna 2012. godine, sačinjen je na osnovu informacija koje su dostavile države učesnice putem upitnika koji im je poslao ODIHR, kao i na osnovu informacija iz drugih izvora. Te druge informacije potiču od civilnog društva, međunarodnih organizacija, medija i operacija OEBS-a na terenu.

Tokom izveštajnog perioda u regionu OEBS-a je bilo značajnih zbivanja vezanih za primenu smrtne kazne, koji potvrđuju globalni trend u pravcu abolicije.⁴ Latvija je ratifikovala Trinaesti protokol uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji ukida smrtnu kaznu u svim slučajevima, što će stupiti na snagu u maju 2012. U Sjedinjenim Državama, Konektikat je ukinuo smrtnu kaznu za sve buduće slučajeve, a guverner Oregona je objavio moratorijum na pogubljenja u trajanju njegovog mandata.

Tokom izveštajnog perioda preduzet je jedan broj relevantnih aktivnosti. Evropska unija je 10. oktobra 2011. obeležila deveti Svetski dan protiv smrtne kazne i tom prilikom potvrdila svoje snažno protivljenje smrtnoj kazni i ponovila poziv da se ona ukine u celom svetu. U decembru 2011. godine, Evropska komisija je izmenila Uredbu Saveta (EC) 1236/2005, čime je ustanovljena kontrola izvoza određenih hemijskih jedinjenja, pored drugih proizvoda, koja bi mogla da se koriste za izvršenje smrtne kazne u zemljama koje je još nisu ukinule.⁵ U martu 2012, Savet za ljudska prava je usvojio rezoluciju 19/37 o pravima deteta. Ta rezolucija poziva države da i u zakonu i u praksi ukinu smrtnu kaznu za lica koja nisu napunila 18 godina; da odmah oslobode svu decu koja čekaju na izvršenje smrtne kazne; kao i da, u slučajevima kada postoji sumnja u pogledu starosti deteta, dozvole oborivu pretpostavku da je optuženo lice maloletno.⁶ Međunarodna komisija protiv smrtne kazne, međunarodna organizacija koju je 2010. osnovala vlada Španije, organizovala je u junu 2012. godine simpozijum s ciljem da se bolje razume kako različiti pravosudni sistemi reaguju na ekstremne akte nasilja i da li smrtna kazna može da bude deo moralno održivog sistema krivičnog pravosuđa.

Status smrtne kazne na području OEBS-a

Za svrhe ovog izveštaja, sve države učesnice su klasifikovane kao abolicionističke, delimično abolicionističke, *de facto* abolicionističke ili retencionističke, prema tome kakav status ima smrtna kazna u njihovom pravu i praksi.

Abolicionističke: Smrtna kazna je ukinuta za sva krivična dela.

---

⁴ Izveštaj Generalnog sekretara UN sa Dvadesetprve sednice Saveta za ljudska prava, "Pitanje smrtne kazne", 2. jul 2012. Prema stanju iz 2011. godine, otprilike 150 od 193 države članice Ujedinjenih nacija je ukinulo smrtnu kaznu ili uvelo moratorijum, bilo zakonom bilo u praksi.

⁵ "Commission extends control over goods which could be used for capital punishment or torture", European Union, 20 December 2011, <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1578&type=HTML>>.

⁶ U. N. Human Rights Committee, "Rights of the Child", 23 March 2012, <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/G12/131/73/PDF/G1213173.pdf?OpenElement>>.

Pedesetjedna država učesnica OEBS-a je abolicionistička:

Albanija	Andora	Austrija	Azerbejdžan
Belgija	BJR Makedonija	Bosna i Hercegovina	Bugarska
Crna Gora	Češka Republika	Danska	Estonija
Finska	Francuska	Grčka	Gruzija
Holandija	Hrvatska	Irska	Island
Italija	Jermenija	Kanada	Kipar
Kirgizstan	Latvija	Lihtenštajn	Litvanija
Luksemburg	Mađarska	Malta	Moldavija
Monako	Nemačka	Norveška	Poljska
Portugal	Rumunija	San Marino	Slovačka Republika
Slovenija	Srbija	Sveta Stolica	Španija
Švajcarska	Švedska	Turkmenistan	Turska
Ujedinjeno Kraljevstvo	Ukrajina	Uzbekistan	

Delimično abolicionističke: Smrtna kazna je ukinuta za krivična dela izvršena u vreme mira ali postoji za krivična dela izvršena u vreme rata.

Nijedna država učesnica nije delimično abolicionistička.

De facto abolicionističke: Smrtna kazna postoji za krivična dela izvršena u vreme mira, ali se smrtne presude ne izvršavaju.

Tri države učesnice su *de facto* abolicionističke:

Kazahstan	Ruska Federacija	Tadžikistan
-----------	------------------	-------------

Retencionističke: Smrtna kazna postoji za krivična dela izvršena u vreme mira, a smrtne presude se izvršavaju.

Dve države učesnice su Retencionističke:

Belorusija   Sjedinjene Američke Države

1. Abolicionističke države

LATVIJA

Latvijski parlament je 1. decembra 2011. godine usvojio izmene nekoliko zakona, što je dovelo do ukidanja smrtne kazne pod svim okolnostima. Ukinut je član 37 Krivičnog zakonika, koji je ranije predviđao smrtnu kaznu za teško ubistvo u ratnom stanju. Zakonske izmene su stupile na snagu 1. januara 2012. Nakon toga, 26. januara, Latvija je ratifikovala Trinaesti protokol uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji stupa na snagu 1. maja.⁷

POLJSKA

Pred Evropskim sudom za ljudska prava u toku je postupak protiv Poljske u vezi s Abd al-Rahimom al-Naširijem, saudijskim državljaninom koji je navodno bio zatvoren i mučen u tajnom zatvoru CIA na teritoriji Poljske pre nego je premešten u zatvorenički logor u Zalivu Gvantanamo. Al-Naširi, koji je sada zatvoren u Zalivu Gvantanamo, optužen je pred vojnom komisijom za krivična dela za koja mu se može izreći smrtna kazna i koja se odnose, između ostalog, na njegovo navodno učestvovanje u napadu na američki ratni brod Cole u luci Aden 2000. godine. Njegovi branioci tvrde da je Poljska izvršila nekoliko povreda. Među njima su povrede članova 2 i 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao i Šestog protokola uz Konvenciju, izvršene tako što je Poljska pomogla prilikom njegovog premeštaja iz Poljske uprkos stvarnoj opasnosti da mu bude izrečena smrtna kazna. Sud je u julu 2012. godine dostavio predmet Vladi Poljske, koja ima rok za odgovor do 5. septembra.⁸

2 Delimično abolicionističke države

Pošto je Latvija izmenila svoj krivični zakon i ratifikovala Trinaesti protokol uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, nijedna država učesnica OEBS sada ne predviđa smrtnu kaznu samo za dela izvršena u ratnom stanju.

---

⁷ Odgovor Stalne delegacije Republike Latvije pri OEBS na upitnik o smrtnoj kazni, primljen 13. jula 2012.

⁸ "Litigation Al-Nashiri v. Poland", Open Society Foundations, 17 July 2012, <<http://www.soros.org/litigation/al-nashiri-v-poland>>.

3 De facto abolicionističke države

KAZAHSTAN

Neograničeni moratorijum na pogubljenja, objavljen decembra 2003. godine, i dalje je na snazi.⁹ Ustav je izmenjen 2007. godine tako što je smrtna kazna ukinuta osim za dve kategorije krivičnih dela, kao izuzetna kazna: teroristički akti sa smrtnom posledicom i teška krivična dela izvršena u ratnom stanju. Sva osuđena lica imaju pravo da traže pomilovanje.¹⁰ Poslednje pogubljenje je izvršeno 2003. godine, pre nego što je proglašen moratorijum. Po proglašenju moratorijuma, svim osuđenicima na smrt su kazne zamenjene doživotnim zatvorom bez prava na uslovni otpust. Zatim je uvedena kazna doživotnog zatvora, kao alternativa smrtnoj kazni, s maksimumom od 25 godina odnosno 30 godina za dela u sticaju.

Nacionalni akcioni plan za ljudska prava Kazahstana od 2009. do 2012. godine, koji je odobrio Predsednik, preporučio je ratifikaciju Drugog fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (PGP).¹¹ Jedan od ciljeva predviđenih ovim planom je ukidanje smrtno kazne. Prema odgovorima Kazahstana na upitnik ODIHR-a, opasnost od ekstremizma i terorizma sprečava vlasti da ukinu smrtnu kaznu pod svim okolnostima. Unutar Kazahstana se smatra da bi ukidanje smrtno kazne bilo preuranjeno.¹² Dodatnu prepreku aboliciji predstavlja podrška smrtnoj kazni u javnom mnjenju.¹³

U julu 2011. godine, Komitet za ljudska prava UN je izrazio zabrinutost zbog protivrečnosti između vanrednih okolnosti pod kojima je smrtna kazna dopuštena u Ustavu i šireg spiska krivičnih dela za koje je predviđena smrtna kazna u Krivičnom zakoniku. Krivični zakonik predviđa 18 krivičnih dela koja spadaju u one dve kategorije za koje Ustav dopušta smrtnu kaznu.¹⁴ Za sva ta dela je smrtna kazna predviđena kao alternativna sankcija. Komitet je

---

⁹ Predsednički dekret Kazahstana br. 1251 "O uvođenju moratorijuma na smrtnu kaznu u Republici Kazahstan", 19. decembar 2003.

¹⁰ Ustav Republike Kazakstan, klauzula 2, član 15, s izmenama od 21. maja 2007.

¹¹ National Report to the Working Group on the Universal Periodic Review, A/HRC/WG.6/7/KAZ/1, 3 November 2009, para 166, <http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session7/KZ/A_HRC_WG.6_7_KAZ_1_E.pdf>.

¹² Odgovor Stalne delegacije Republike Kazahstan pri OEBS na upitnik ODIHR-a o smrtnoj kazni, primljen 27. avgusta 2012.

¹³ "Death penalty moratorium has not led to surge in crime, CC", www.interfax.kz, 26 April 2011, <http://www.interfax.kz/?lang=eng&int_id=in_focus&news_id=567>.

¹⁴ Planiranje, pripremanje, otpočinjanje ili vođenje agresivnog rata (član 156); Korišćenje zabranjenih sredstava i načina za vođenje rata (član 159); Genocid (član 160); Korišćenje najamnika (član 162(4)), Veleizdaja (član 165); Pokušaj ubistva Prvog predsednika Republike Kazahstan (vođe naroda) (član 166(1)); Pokušaj ubistva Predsednika Republike Kazahstan (član 167); Subverzija (član 171); Terorizam (član 233); Podrška terorizmu ili javno pozivanje na vršenje terorističkih akata (član 233(1)); Otkazivanje poslušnosti ili drugo neizvršavanje naredbe (vojne) (član 367); Protivljenje pretpostavljenom ili primoravanje pretpostavljenog da povredi službenu dužnost (član 368); Nasilje prema pretpostavljenom (član 369); Dezertiranje (član 373); Izbegavanje vojne obaveze samopovređivanjem ili na drugi način (član 374); Povreda pravila aktivne službe (član 375); Zloupotreba ovlašćenja, prekoračenje nadležnosti ili nepreduzimanje mera (član 380); Predaja ili prepuštanje neprijatelju ratnog materijala (član 383).

preporučio aboliciju i pristupanje Drugom fakultativnom protokolu uz PGP, koji Kazahstan nije ni potpisao ni ratifikovao.¹⁵

RUSKA FEDERACIJA

Kao rezultat pristupanja Rusije Savetu Evrope, od 1996. godine je na snazi moratorijum na primenu smrtne kazne.¹⁶ Uredba o uvođenju moratorijuma je obavezivala Vladu da predloži savezni zakon o pristupanju Šestom protokolu uz Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, kojim se smrtna kazna ukida za sva krivična dela, osim u ratnom stanju. Predlog zakona je podnet parlamentu 6. avgusta 1999. Ipak, do danas je Rusija samo potpisala Šesti protokol, a postupak ratifikacije nije dovršen. Poslednje pogubljenje je izvršeno 1996. godine, a trenutno nema nijednog osuđenika na smrt. Jedna odluka Ustavnog suda iz 1999. je utvrdila da je izricanje smrtne kazne u sudskom postupku bez učešća porote protivno Ustavu. Zbog toga je uveden privremeni moratorijum na presude i pogubljenja do ustanovljenja porotnih suđenja. Ova odluka je za posledicu imala to da je Predsednik pomilovao sve osuđenike i zamenio im smrtne kazne kaznom doživotnog zatvora. Ustavni sud je 2009. godine odlučio da produži moratorijum na neodređeno vreme dok Rusija ne ratifikuje Šesti protokol.¹⁷ U izveštajnom periodu nisu preduzimani nikakvi koraci u pravcu abolicije.

Rasprave o ukidanju moratorijuma i ponovnom uvođenju smrtne kazne za krivična dela u vezi s terorizmom, podstaknute eksplozijama u moskovskom metrou 2010. i bombardovanjem moskovskog aerodroma Domodedovo 2011. godine, nastavljene su u izveštajnom periodu. U martu 2012, Fondacija za javno mnjenje, vodeća ruska ustanova za ispitivanje javnog mnjenja, sprovela je istraživanje koje je pokazalo da 62 procenta stanovnika želi da se moratorijum ukine i da se nastavi s pogubljenjima. Ispitanici koji su odobravali smrtnu kaznu predložili su da se ona izriče za seksualna krivična dela protiv tinejdžera (72%), ubistvo (64%), terorizam (54%), trgovinu drogom (28%) i izdaju (12%). S druge strane, 21 od sto ispitanika su smatrali da Rusija treba da zadrži moratorijum, a pet od sto su podržavali ukidanje smrtne kazne za sva krivična dela.¹⁸ Ovi rezultati znače smanjenje podrške smrtnoj kazni od 18 procenata u odnosu na prethodna istraživanja iz 2001. godine, kada je 80 od sto ispitanika bilo za smrtnu kaznu.¹⁹

---

¹⁵ Report of the Human Rights Committee, Volume I - 100th session (11 to 29 October 2010) - 101st session (14 March to 1 April 2011) - 102nd session (11 to 29 July 2011), 6 January 2012, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/A.66.40_vol.I.pdf>.

¹⁶ Council of Europe Parliamentary Assembly, "Honouring of the commitment entered into by Russia upon accession to the Council of Europe to put into place a moratorium on executions of the death penalty", 28 January 1997, <<http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc97/EDOC7746.htm>>.

¹⁷ "Russian Federation: Death Penalty Ruled Unconstitutional", The U.S. Library of Congress, 1 December 2011, <http://www.loc.gov/lawweb/servlet/lloc_news?disp3_1205401702_text>.

¹⁸ "Capital punishment: Russians want return of death penalty", RT.com, 29 March 2012, <<http://rt.com/news/death-penalty-return-russia-787/>>.

¹⁹ Reynolds, Maura, "Russian President Takes Stand Against Reviving Death Penalty", Los Angeles Times, 11 July 2001, <<http://articles.latimes.com/2001/jul/11/news/mn-20909>>.

TADŽIKISTAN

U Tadžikistanu je od 15. jula 2004. godine na snazi zvanični moratorijum na izricanje i izvršavanje smrtnih kazni. Prema Krivičnom zakoniku Republike Tadžikistan, smrtna kazna se može izreći za pet krivičnih dela: ubistvo s otežavajućim okolnostima; akti terorizma sa smrtnom posledicom; silovanje maloletnog lica (mlađeg od 14 godina) bez obzira na posledicu; genocid; i biocid.²⁰ Za sva ova krivična dela smrtna kazna je propisana kao alternativna sankcija. U martu 2005. godine je Krivični zakonik izmenjen uvođenjem alternativnih sankcija u obliku dugotrajnog zatvora, doživotnog zatvora i doživotnog zatvora bez prava na uslovni otpust, za naročito teška krivična dela. Poslednje pogubljenje je izvršeno 2004. godine, a trenutno nema nijednog osuđenika na smrt. Po uvođenju moratorijuma sve smrtno kazne su zamenjene kaznama doživotnog zatvora.

Radna grupa za smrtnu kaznu, osnovana 2010. godine, nastavlja s radom.²¹ Ovoj grupi, koju sačinjavaju ključna službena lica iz izvršne i sudske vlasti i Komesar Ombudsmana za ljudska prava, stavljeno je u zadatak da izučava društvene i pravne aspekte abolicije.²² U njene konkretne zadatke spada izučavanje međunarodne prakse i nacionalnih zakona u abolicionističkim zemljama, analiza trendova kriminaliteta pre i posle moratorijuma, sprovođenje socioloških istraživanja i razmatranje mogućnosti da Tadžikistan ratifikuje Drugi fakultativni protokol uz PGP.²³ Grupa bi trebalo da objavi svoje zaključke tokom 2012. godine. U trenutku pisanja ovog izveštaja nema izveštaja koji bi potvrdili da se to i dogodilo.

Prilikom Univerzalnog periodičnog pregleda prošlog oktobra, Savet za ljudska prava UN je pozvao Tadžikistan da proces abolicije dovrši do marta 2012. Među preporukama upućenim Tadžikistanu bili su ukidanje smrtno kazne i potpisivanje Drugog fakultativnog protokola uz PGP.²⁴

Međunarodne organizacije i civilno društvo i dalje podstiču aboliciju u Tadžikistanu. Međunarodne organizacije i predstavnici vlasti iz Tadžikistana su 20. oktobra 2011. učestvovali na okruglom stolu koji je podržala Evropska unija pod naslovom „Od moratorijuma prema

---

²⁰ Član 104(2), Član 179(3), Član 138(3); Član 398; Član 399 Krivičnog zakonika od 21. maja 1998, s izmenama od 3. jula 2012.

²¹ Potpuni naziv: „Radna grupa za izučavanje društveno-pravnih aspekata ukidanja smrtno kazne u Republici Tadžikistan“.

²² Delegation of the European Union to the Republic of Tajikistan, “From moratorium towards abolition of the death penalty in Tajikistan: Problems and prospects”, Dushanbe, 20 October 2011, (EU Delegation to Tajikistan), <http://eeas.europa.eu/delegations/tajikistan/press_corner/all_news/news/2011/20111020_en.htm>.

²³ Penal Reform International, “67th Session of the UNGA: Report of the Secretary General on the implementation of a moratorium on the use of the death penalty”, 6 June 2012, (Penal Reform Report) <<http://www.penalreform.org/files/PRI%20submission%20to%20UN%20Secretary%20General%20on%20the%20implementation%20of%20a%20moratorium.pdf>>.

²⁴ EU Delegation to Tajikistan, op. cit., note 22.

aboliciji smrtne kazne u Tadžikistanu: Problemi i perspektive“.²⁵ Govorilo se o temama kao što su abolicija u Tadžikistanu, aktivnosti radne grupe, preporuke Univerzalnog periodičnog pregleda koje se tiču smrtne kazne i delovanje organizacija civilnog društva na promovisanju abolicije. Organizacija Penal Reform International, nevladina organizacija za kaznenu i krivičnu reformu, bila je jedan od domaćina okruglog stola o smrtnoj kazni, održanog u Dušanbeu 20. oktobra 2011. Tom prilikom je postavljen novi Internet sajt, koji sadrži informacije o pitanjima vezanim za aboliciju u Tadžikistanu i drugim zemljama, kao i vesti, video materijale i izveštaje o smrtnoj kazni.²⁶

3 Retencionističke države

BELORUSIJA

Belorusija je jedina zemlja u Evropi koja i dalje izvršava smrtne kazne. Na Implementacionom sastanku Ljudske dimenzije 2011. godine, Belorusiji je preporučeno da, između ostalog, pokaže političku spremnost da usvoji moratorijum na smrtnu kaznu i da poštuje obavezu unutar OEBS tako što će objaviti podatke o primeni smrtne kazne. Radna grupa beloruskog parlamenta za smrtnu kaznu, osnovana 2010. godine, prestala je s radom u izveštajnom periodu.²⁷ Uprkos tome što je Vlada izrazila spremnost da utiče na javno mnjenje u korist abolicije, izgleda da ove godine nisu preduzimate nikakve mere u tom pravcu.²⁸ Prema Nikolaju Samosejku, predsedniku radne grupe za smrtnu kaznu, o moratorijumu bi se raspravljalo da se u aprilu 2011. nisu dogodili teroristički napadi.²⁹

Osvrćući se na ponovljene zahteve za uvođenje moratorijuma, predsednik Aleksandar Lukašenko je u svom godišnjem obraćanju parlamentu kazao da smrtna kazna odražava volju beloruskog naroda i da, sve dok je tako, moratorijum nije moguć.³⁰ On se pozvao na referendum održan 1996. godine, koji je pokazao da je većina za smrtnu kaznu. Mada i kasnije ankete javnog mnjenja, iz 2000. i 2003. godine, pokazuju većinsku podršku, rezultati nacionalne ankete koju je 2008. godine sproveo Beloruski istraživački centar NOVAK, pokazali su da manje od polovine ispitanika podržavaju smrtnu kaznu, dok je skoro 40 procenata bilo za aboliciju.³¹

---

²⁵ *Ibid.*

²⁶ Penal Reform Report, op. cit., note 23.

²⁷ Potpun naziv: “Parlamentarna radna grupa za raspravu o pitanju smrtne kazne”.

²⁸ Odgovor Stalne delegacije Republike Belorusije pri OEBS na upitnik ODIHR-a o smrtnoj kazni, primljen 14. avgusta 2012, (Odgovor Belorusije).

²⁹ Penal Reform International, “Statement on the situation of the death penalty in Belarus for the International Commission against the Death Penalty”, 22 March 2012, (Penal Reform Belarus), <<http://www.penalreform.org/files/PRI%20statement%20on%20Belarus%20for%20ICDP%20March2012.pdf>>.

³⁰ “Lukashenko: Personally I never to abolish death penalty”, www.telegraf.by, 8 May 2012,

<<http://telegraf.by/en/2012/05/lukashenko-sam-ya-nikogda-ne-otmenyu-smernuyu-kaznu>>.

³¹ Penal Reform International, op. cit.

Nevladine organizacije su nastavile da se bave smrtnom kaznom u Belorusiji. Organizacija Penal Reform International je 26. januara 2012. organizovala konferenciju pod nazivom „Razvoj sistema krivičnog pravosuđa u Belorusiji“. Na konferenciji su učestvovali zvaničnici iz beloruskog parlamenta, državnog tužilaštva i beloruskih NVO, uključujući Helsinški odbor Belorusije, kao i drugi predstavnici vlasti i pravnici iz prakse. Na konferenciji se raspravljalo o izgledima za aboliciju u Belorusiji i o doživotnom zatvoru kao alternativnoj kazni. Ujesen 2011. godine, aktivisti organizacije Amnesti Internešnal su pomogli u prikupljanju potpisa za jednu globalnu peticiju kojom se predsednik Lukašenko poziva da, kao prvi korak prema aboliciji, uvede moratorijum na pogubljenja i da zameni izrečene smrtne kazne. Ta peticija, koju je pokrenula beloruska organizacija za ljudska prava Viasna, postala je središnja tačka kampanje protiv smrtne kazne vođene povodom pedesetogodišnjice organizacije Amnesti Internešnal. Peticiju je potpisalo više od 250.000 ljudi širom sveta. Međutim, kada su Amnesti Internešnal i beloruski aktivisti 9. decembra pokušali da uruče peticiju predsedniku Lukašenku, odbijeni su.³²

Komitet za ljudska prava UN je, u svojim Završnim opservacijama od decembra 2011. godine, pomenuo brojne probleme u vezi sa smrtnom kaznom u Belorusiji. Tu spadaju izveštaji prema kojima se osuđenici koji očekuju izvršenje smrtne kazne drže u lošim uslovima, tajnost i arbitrarnost pogubljenja, kao i izveštaji da porodice osuđenika bivaju obavestene o pogubljenju tek posle nekoliko dana ili nedelja, da im se ne omogućuje da poslednji put posete osuđenika, da se telo pogubljenog osuđenika ne predaje porodici i da im se ne saopštava gde je telo sahranjeno. Komitet je izrazio zabrinutost i zbog „izveštaja prema kojima osuđenici na smrt ne uživaju osnovne garancije kao i zbog razlika između saopštenja vlasti i tvrdnji iz drugih izvora“.³³

Pravni okvir

Po Ustavu Belorusije, smrtna kazna je dopuštena ako se izriče po zakonu i kao izuzetna mera za osobito teška krivična dela.³⁴ Smrtna kazna je propisana za 12 krivičnih dela u vreme mira i za još dva u vreme rata.³⁵ Prema Krivičnom zakonu, smrtna kazna se može izreći za teška krivična dela, kao što je umišljajno lišenje života pod otežavajućim okolnostima, ali za ta dela ona nije obavezna.³⁶ Beloruski zakon zabranjuje pogubljenje žena i prestupnika mlađih od 18 godina u

³² Amnesty International, “Death sentences and executions 2011”, March 2012, <http://www.amnestyusa.org/sites/default/files/ai_global_dp_2011_stats_report_act500012012en.pdf>.

³³ Committee against Torture, “Concluding Observations of the Committee against Torture: Belarus”, 7 December 2011, <<http://www.unhcr.org/refworld/publisher,CAT>

³⁴ Ustav Republike Belorusije, član 24, 27. novembar 1996.

³⁵ Smrtna kazna je dopuštena za sledeća krivična dela: “izazivanje ili vođenje agresivnog rata”, Krivični zakonik Belorusije, član 122, stav 2), “ubistvo predstavnika strane države ili međunarodne organizacije u nameri da se izazovu međunarodne napetosti ili rat” (član. 124, stav 2), “međunarodni terorizam” (član. 126), “genocid” (član 127), “krivična dela protiv čovečnosti” (član 128), “teško ubistvo s predumišljajem” (član 139, stav 2), “terorizam” (član 289, stav 3), “teroristički akti” (član 359), “izdaja praćena ubistvom” (član 356, stav 2), “zavera radi preuzimanja vlasti” (član 357, stav 3), “sabotaža” (član 360, stav 2), “ubistvo policajca” (član 362), “upotreba oružja za masovno uništavanje” (član 134), and “ubistvo protivno zakonima i običajima ratovanja” (član 135, stav 3).

³⁶ Krivični zakonik Republike Belorusije, član 59(1), 9. jul 1999, izmenjen 17. jula 2006, (Krivični zakonik).

vreme izvršenja krivičnog dela i starijih od 65 godina u vreme izricanja presude.³⁷ Ustav Belorusije ovlašćuje Predsednika da daje pomilovanja i zamenjuje smrtnu kaznu kaznom doživotnog zatvora.³⁸ Molbe za pomilovanje prethodno razmatra Komisija za pomilovanja.³⁹

Moratorijum

Ne postoji moratorijum na izricanje niti na izvršenje smrtnih presuda.

Način pogubljenja

Smrtnu kaznu izvršava streljački vod.⁴⁰

Statistike

Smrtne presude

Nije poznato koliko osuđenika čeka na izvršenje smrtne kazne. Prema nekim izveštajima, ima ih 102.⁴¹ Vrhovni sud Belorusije je 30. novembra 2011. godine osudio na smrt Vladislava Kovaleva i Dimitrija Konovalova. Prema Odgovoru primljenom od Belorusije, oni su osuđeni u vezi bombe na stanici metroa u Minsku aprila 2011, koja je ubila 15 i povredila više od 200 osoba.⁴² Međutim, izgleda da je Konovalov osuđen i za podmetanje bombi 2005. godine u Vitebsku i 2008. u Minsku.⁴³ Dvojica osuđenih, stari 25 godina, nisu mogli da ulože žalbu na presudu i odluku o kazni jer ih je osudio i izrekao im smrtnu kaznu Vrhovni sud, koji je najviši žalbeni sud. Prema Odgovoru Belorusije na upitnik ODIHR, Kovalev, koji je na sudu povukao ranije priznanje i izjavio da nije kriv za dela koja su mu stavljena na teret, podneo je zahtev za superviziju posle odluke Vrhovnog suda.⁴⁴ U Odgovoru nisu navedeni pravni osnovi za taj zahtev, ali je ODIHR-u

---

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Ustav Republike Belorusije, član 84 (19).

³⁹ Beloruski predsednički dekret br. 250, "O uvođenju pravila za postupak pomilovanja u Republici Belorusiji", 3. decembar 1994.

⁴⁰ Krivični zakonik.

⁴¹ Penal Reform Report, op. cit., note 23.

⁴² Odgovor Belorusije.

⁴³ European Parliament Resolution, "Death penalty in Belarus, in particular the cases of Dzmitry Kanavalau and Uladzislau Kavalyou", 16 February 2012, (E.U. Parliament Resolution), <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0063+0+DOC+XML+V0//EN>>.

⁴⁴ Odgovor Belorusije.

saopšteno da je zahtev odbijen i da je odluka o odbijanju, zajedno s obrazloženjem, dostavljena Kovalevu i njegovom braniocu.⁴⁵

Pogubljenja

Prema statistikama koje je dostavila Stalna delegacija Republike Belorusije pri OEBS-u, tokom izveštajnog perioda pogubljeno je pet lica.⁴⁶ Odgovor ne sadrži datume pogubljenja i oni još nisu poznati.

Igor Mialik, koga je osudio Sud mogiljevske oblasti 14. septembra 2010, pogubljen je u izveštajnom periodu. Mialik, koji je u vreme suđenja imao 41 godinu, osuđen je za ubistvo četvero lica, izvršeno tokom oružanog razbojništva bande čiji je bio član.⁴⁷ Vrhovni sud je potvrdio prvostepenu odluku o krivici i kazni 11. februara 2011. Pretpostavlja se da je pogubljenje izvršeno u januaru 2012; jedan aktivista ljudskih prava je saopštio da je Mialik prestao da se dopisuje s porodicom u januaru 2012.⁴⁸

Regionalni sud u Grodnu je 14. maja 2010. osudio na smrt Olega Griškovcova i Andreja Burdika. Griškovcov i Burdiko, u vreme suđenja stari 28 odnosno 29 godina, oglaseni su krivim za ubistvo troje lica prilikom oružane pljačke.⁴⁹ Pored ubistva, navodno su bili osuđeni i za oružani napad, paljevinu, otmicu maloletnika, krađu i razbojništvo.⁵⁰ Vrhovni sud je potvrdio odluku o krivici i kazni 17. septembra 2010. godine. Prema dostupnim izveštajima, izgleda da su pogubljeni između 14. i 16. jula prošle godine.⁵¹

Tokom izveštajnog perioda pogubljeni su i Vladislav Kovalev i Dmitrij Konovalov. Majka g. Kovaleva dobila je od Vrhovnog suda pismo, datirano 16. marta 2012, kojim se saopštava da je nad njenim sinom izvršena smrtna kazna. Državni mediji su potvrdili da su pogubljenja izvršena.⁵²

Međunarodna jemstva

---

⁴⁵ Isto.

⁴⁶ Isto.

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ "Belarus: no religious burials for executed prisoners", Forum 18, 15 May 2012, <http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1700>.

⁴⁹ Odgovor Belorusije.

⁵⁰ United Nations, "UN Committee says executions in Belarus violate international obligations", 27 July 2011, (U.N. Belarus), <<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=39160&Cr=belarus&Cr1>>.

⁵¹ Amnesty International, "Annual Report 2012: The state of the world's human rights", <<http://www.amnesty.org/en/region/belarus/report-2012#section-13-3>>.

⁵² Radio Free Europe, "Two Executed for 2011 Minsk Metro Bomb Attack", 18 March 2012, <http://www.rferl.org/content/minsk_bomber_said_executed/24518588.html>.

Na Implementacionom sastanku ljudske dimenzije, predstavnici Belorusije su izjavili da se smrtna kazna koristi kao izuzetna mera, da se izriče samo za teška krivična dela i saglasno međunarodnim obavezama države.

Jemstva pravičnog suđenja

Oleg Griškovcov i Anrej Burdiko su podneli tužbe Komitetu za ljudska prava UN. Komitet je doneo privremenu meru na osnovu pravila 92 svog Pravilnika o postupku, kojom je od Belorusije tražio da obustavi pogubljenja.⁵³ Prema saopštenju za štampu Komiteta u julu 2011, obojica osuđenih su tvrdili da su u istrazi bili podvrgnuti mučenju i da nisu dobili pravično suđenje. Komitet je osudio njihova pogubljenja, za koja je rekao da predstavljaju kršenje Fakultativnog protokola uz PGP, s obzirom da je država ignorisala privremenu meru. Takođe je istakao da se smrtna kazna može izreći samo na osnovu pravičnog suđenja, u skladu sa članom 6 i 14 PGP.⁵⁴

Izveštaji grupa za ljudska prava kao što su Human Rights Watch i Međunarodna federacija za ljudska prava takođe navode da su Vladislav Kovalev i Dmitrij Konovalov osuđeni u postupku i kome nisu poštovana jemstva za pravično suđenje. Grupe za ljudska prava su otkrile da je u istrazi došlo do teškog kršenja ljudskih prava i da nije poklonjena pažnja informacijama koje su ukazivale na nevinost okrivljenih.⁵⁵ Bilo je tvrdnji da su priznanja bila iznuđena torturom. Kovalev je tvrdio da su obojicu u istrazi tukli.⁵⁶ Posmatrači na suđenju su saopštili da je i u istrazi i na suđenju bilo povreda postupka.⁵⁷ Prema međunarodnim posmatračima, nije bilo materijalnih dokaza koji bi okrivljene povezali s eksplozijom, a na odeći i telu okrivljenih nije bilo tragova eksplozivnog materijala. Tužilac nije prikazao motive krivičnih dela, koji su navodno bili terorističke prirode.⁵⁸

Kovalev je Vrhovnom sudu podneo zahtev za superviziju, navodeći da se ne slaže sa sudskom presudom. Beloruske vlasti su primile zahtev i, prema Odgovoru koji su poslali ODIHR-u, razmatrali u njemu iznete navode. U Odgovoru nisu navedeni razlozi za odbacivanje zahteva, već je samo rečeno da argumenti Kovalova nisu bili potkrepljeni dokazima. U Odgovoru Belorusije se kaže i da su osuđeni i njegov branilac obavešteni o odluci, ali se ne navodi datum obaveštavanja. Prema jednoj nevladinoj organizaciji iz Minska, Vjasni, pogubljenja su izvršena pre razmatranja zahteva.⁵⁹ Kovalev je podneo i tužbu Komitetu za ljudska prava UN, posle čega je Komitet tražio od Belorusije da obustavi pogubljenja dok Komitet ne razmotri tužbu i donese

---

⁵³ U.N. Belarus.

⁵⁴ Isto.

⁵⁵ E.U. Parliament Resolution.

⁵⁶ Amnesty International, "Belarus: two sentenced to death over Minsk bombings", 30 November 2012, <<http://www.amnesty.org/en/news/belarus-two-sentenced-death-over-minsk-metro-bombing-2011-11-30>>.

⁵⁷ Isto.

⁵⁸ Amnesty International, "Belarus must release bodies of men executed over Minsk metro bombing", 19 March 2012, (Amnesty Belarus), <http://www.amnesty.org.uk/news_details.asp?NewsID=20010>; and Radio Free Europe, "In Wake Of Belarus Executions, Doubts About Judicial Process", 14 September 2012, <http://www.rferl.org/content/in_wake_of_belarus_executions_doubts_about_judicial_process/24520661.html>.

⁵⁹ "Europe condemns executions of Kovalev and Konovalov", [www.telegraf.by](http://telegraf.by), 18 March 2012, <<http://telegraf.by/en/2012/03/evropa-osudila-rasstrel-kovaleva-i-konovalova>>.

odluku o njoj.⁶⁰ Komitet je kritikovao pogubljenja, ističući da je Belorusija prekršila svoje međunarodne obaveze time što je izrekla smrtne presude licima čije pravo na pravično suđenje je možda bilo povređeno.⁶¹

ODIHR je obavio monitoring suđenja održanih u Minsku od marta do jula 2011. godine, a u novembru iste godine je objavio izveštaj, u kome se navodi nekoliko razloga za zabrinutost u pogledu beloruskog poštovanja standarda pravičnog suđenja i obaveza na osnovu članstva u OEBS. Izveštaj ODIHR-a obuhvata suđenja licima optuženim za krivična dela posle događaja u centru Minska u vezi s izborima od 19. decembra 2010. i na njima nije bilo optuženih za dela kažnjiva smrću.⁶²

Amnestija, pomilovanje i zamena kazne

Tokom izveštajnog perioda nisu davana pomilovanja niti zamenjivane kazne. U žalbenim postupcima nije ukinuta nijedna smrtna presuda.⁶³ Predsednik je odbacio zahtev za pomilovanje Igora Mialika. Predsednik je 25. februara 2011. godine odbacio zahteve za pomilovanje Olega Griškovcova i Andreja Burdika.⁶⁴ Ova dvojica su prethodno tvrdili da su istražni organi prekršili procesne odredbe i odredbe PGP time što su iznudili priznanja. Predsednica Komiteta za ljudska prava UN, Zonke Zanele Majodina, izrazila je zabrinutost da su tim pogubljenjem prekršene međunarodne obaveze Belorusije, naročito one iz članova 6 i 14 PGP.⁶⁵

Prema informacijama koje je saopštila Belorusija, Predsednik je odbio i molbu za pomilovanje Vladislava Kovaleva.⁶⁶ Molba je navodno odbijena 14. marta 2012. Prema službenim informacijama beloruske delegacije pri OEBS, Dmitij Konovalov nije podneo molbu za pomilovanje.

---

⁶⁰ "Belarus: abolish death penalty", Human Rights Watch, 19 March 2012, <<http://www.hrw.org/news/2012/03/19/belarus-abolish-death-penalty>>.

⁶¹ "World report 2012: Belarus", Human Rights Watch, <<http://www.hrw.org/world-report-2012/world-report-2012-belarus>>; I Evropska unija je osudila ova pogubljenja. Šef spoljne politike EU Ketrin Ešton je kritikovala pogubljenja, ističući da su optuženima bila uskraćena procesna prava, uključujući pravo na odbranu. Eštonova je pozvala Belorusiju da uvede moratorijum, naglašavajući da se Evropska unija protivi smrtnoj kazni, koju smatra vrstom svirepe i nečovečne kazne. V.: "Statement by the Spokesperson of High Representative Catherine Ashton on the execution of Uladzislaw Kavalyow in Belarus", www.eeas.europa.eu, 17 March 2012, <http://eeas.europa.eu/delegations/belarus/press_corner/statements_belarus/spanish_statement_on_belarus_/statements/17_03_2012_en.htm>.

⁶² "OSCE/ODIHR report on trial monitoring in Belarus(March-July 2011)", 10 November 2011, <<http://www.osce.org/odihhr/84873>>.

⁶³ Odgovor Belorusije.

⁶⁴ "Belarus: President Lukashenko denies clemency to two death row inmates", BBC, 25 February 2011, <http://www.handsoffcain.info/archivio_news/201102.php?iddocumento=15302565&mover=0>.

⁶⁵ UN Belarus.

⁶⁶ Odgovor Belorusije.

Obaveštavanje porodice i povratak tela

U Belorusiji se smrtna kazna smatra „državnom tajnom“ i, po beloruskom Zakoniku o izvršenju krivičnih sankcija, osuđenici, njihove porodice i javnost se ne obaveštavaju o datumu pogubljenja.⁶⁷ Tela pogubljenih osuđenika se ne predaju njihovim porodicama radi sahrane, a mesto sahrane se drži u tajnosti, u skladu sa članom 175(5) Zakonika.

Belorusija nije saopštila ODIHR-u da li su porodicama petorice pogubljenih date bilo kakve informacije. Prema organizaciji Amnesty Internešnal, Burdikova majka je primila zvaničnu potvrdu njegove smrti posle tri meseca.⁶⁸ Vrhovni sud je odbio da Mialikovim srodnicima potvrdi da je on pogubljen, navodeći da je za tu informaciju nadležno Ministarstvo unutrašnjih poslova. Prema izveštajima u medijima, porodice Kovaleva i Konovalova su primile pisma od Vrhovnog suda, datirana 16. marta, s obaveštenjem da su pogubljenja izvršena.⁶⁹ Ovo obaveštenje je neobično za Belorusiju, koja je ranije kontaktirala porodice tek više nedelja ili meseci posle pogubljenja. Pogubljenje ove dvojice su potvrdili i državni mediji.⁷⁰

Porodica Kovaleva je uputila molbu za povratak tela predsedniku Lukašenku.⁷¹ Odeljenje za izvršenje krivičnih sankcija i predsednikova administracija odbili su tu molbu na osnovu stava 5 člana 175 Krivičnog zakonika, prema kome se tela pogubljenih lica ne predaju porodici a mesto sahrane se ne saopštava.⁷² U trenutku pisanja ovog izveštaja, tela petorice pogubljenih nisu predata njihovim porodicama a mesta sahrane nisu saopštena.⁷³

SJEDINJENE DRŽAVE

Smrtna kazna u Sjedinjenim Državama nije zabranjena. Trenutno je dozvoljena u saveznom pravosuđu, u 33 države i u vojnom pravosuđu. Prema skorašnjem Galupovom istraživanju, 58 od sto Amerikanaca smatraju da je smrtna kazna moralno prihvatljiva; ovo je najniži stepen prihvatanja smrtne kazne otkako je istraživanje sprovedeno prvi put pre 12 godina. Uopšte uzev, podrška smrtnoj kazni pada ispod 50 procenata kada se ispitanicima ponude i alternativne

---

⁶⁷ Član 175 Zakonika o izvršenju krivičnih sankcija Republike Belorusije, 16. jul 1999, iumenjen 25. jul 2012.

⁶⁸ Amnesty Belarus.

⁶⁹ “In a wake of Belarus executions, doubts about judicial process”, Radio Free Europe, 19 March 2012, <http://www.rferl.org/content/in_wake_of_belarus_executions_doubts_about_judicial_process/24520661.html>.

⁷⁰ Amnesty Belarus.

⁷¹ “Kavalyou`s relatives appealed prohibition of extradition of his body to the UN Human Rights Committee”, Naviny.by, 14 May 2012, <http://naviny.by/rubrics/computer/2012/05/14/ic_news_116_393024/>.

⁷² “Relatives of the executed demand amendments to Belarusian Penal Code”, Human Rights House, 14 May 2012, <<http://humanrightshouse.org/Articles/18025.html>>.

⁷³ Death sentences and executions 2011”, Amnesty International Report, March 2012,

<http://www.amnestyusa.org/sites/default/files/ai_global_dp_2011_stats_report-act500012012en.pdf>. (Amnesty International 2011)

sankcije.⁷⁴ Centar za informacije o smrtnoj kazni je u decembru 2011. saopštio da je broj novih smrtnih presuda u celoj zemlji naglo opao tokom te godine i da je pao ispod 100 po prvi put otkako je smrtna kazna ponovo uvedena 1976. godine.

Konetikat je ukinuo smrtnu kaznu za sva krivična dela 25. aprila 2012. Abolicija se odnosi na sve buduće slučajeve, ali ne i na 11 osuđenika koji su čekali na izvršenje u trenutku kada je abolicija objavljena. Pored toga, Kalifornija je najavila da će održati referendum kako bi se utvrdilo da li smrtnu kaznu treba zameniti doživotnim zatvorom bez prava na uslovni otpust. Predviđeno je da se referendum održi u novembru 2012. Odluka će se odnositi na 700 osuđenika koji čekaju na pogubljenje.

U Nju Meksiku i Nju Džersiju je bilo pokušaja da se ponovo uvede smrtna kazna. Bilo je i pokušaja, na primer u Virdžiniji i Južnoj Karolini, da se smrtna kazna propiše za veći broj krivičnih dela nego što je to sada slučaj.⁷⁵ U nekim drugim državama, kao što su Florida, Džordžija, Kansas, Merilend, Nebraska i Vašington, učinjeni su koraci u pravcu ukidanja smrtno kazne. U trenutku pisanja ovog izveštaja, Ohajo, Oregon i Pensilvanija preispituju svoje zakone o smrtnoj kazni.

Ohajo je 8. septembra 2011. godine najavio da će oformiti radnu grupu za preispitivanje primene smrtno kazne u toj državi.⁷⁶ Radna grupa, koju čine predstavnici Vrhovnog suda Ohaja i advokatske komore te države, ispituje postojeće zakone o smrtnoj kazni u Ohaju i drugim državama, statističke podatke o primeni smrtno kazne i troškove skopčane sa smrtnom kaznom. U decembru 2011, Američka advokatska komora je objavila izveštaj o primeni smrtno kazne u Kentakiju, na osnovu dvogodišnjeg istraživanja koje se bavilo pitanjima pravičnosti i pouzdanosti suđenja za kapitalna krivična dela. Izveštaj navodi da su u žalbenom postupku savezni sudovi i sudovi države Kentaki ukinuli više od 60 procenata smrtnih presuda zbog bitnih pravnih propusta. U martu 2012, jedanaest bivših i aktuelnih tužilaca države Kentaki podržali su preporuke iz izveštaja. Jedna od preporuka je bila da se donese zakon kojim bi se zabranilo izricanje smrtno kazne licima s teškim duševnim oboljenjima.⁷⁷ Država Kentaki nije usvojila ovu preporuku, iako je bio podnet nacrt zakona o izuzimanju duševno bolesnih lica.⁷⁸

---

⁷⁴ "Death sentences and executions 2011", Amnesty International Report, March 2012, <http://www.amnestyusa.org/sites/default/files/ai_global_dp_2011_stats_report_-_act500012012en.pdf>. (Amnesty International 2011)

⁷⁵ Pojediniosti o zakonodavnim aktivnostima u 2011. i 2012. godini u pogledu smrtno kazne u Sjedinjenim Državama mogu se naći u: "Skorašnja zakonodavna aktivnost", Death Penalty Information Center, 2012, <<http://www.deathpenaltyinfo.org/recent-legislative-activity>>.

⁷⁶ "Ohio justices, lawyers task force to study death penalty", The Raw Story, 8 September 2011, <<http://www.rawstory.com/rs/2011/09/08/ohio-justices-lawyer-task-force-to-study-death-penalty/>>.

⁷⁷ "Kentucky Prosecutors Call for Death Penalty Reform", Death Penalty Information Center, 7 March 2012, <<http://www.deathpenaltyinfo.org/new-voices-kentucky-prosecutors-call-death-penalty-reform>>.

⁷⁸ "Life and death: individuals impacted by capital punishment push for reform", Witness to Innocence, 12 June 2012, <http://www.witnesstoinnocence.org/view_news.php?Leo-Weekly-Life-and-death-Individuals-impacted-by-capital-punishment-push-for-reform-290>.

U decembru 2011. godine je objavljeno istraživanje Državnog univerziteta Mičigan koje se bavi problemom безусловnih zahteva za izuzeće potencijalnih porotnika iz suđenja osuđenima na smrt u Severnoj Karolini.⁷⁹ O ovom istraživanju će biti više reči u odeljku o nediskriminatornoj primeni smrtne kazne. Država Pensilvanija je u decembru 2011. godine donela rezoluciju kojom se jednoj radnoj grupi nalaže da ispita primenu smrtne kazne u toj državi.⁸⁰ Istraživanje će se baviti pravičnošću, ravnopravnošću i troškovima smrtne kazne. Razlog koji se često navodi u prilog postojanju smrtne kazne u Sjedinjenim Državama jeste da pretnja pogubljenjem utiče na kriminalno ponašanje efikasnije nego pretnja zatvorom. Nacionalni istraživački savet je u aprilu 2012. godine objavio izveštaj u kome se navodi da istraživanja prema kojima smrtna kazna deluje preventivno na stopu ubistava „sadrže nedostatke“ i da ih ne treba koristiti za donošenje odluka o kaznenoj politici.⁸¹

U Južnoj Dakoti je donet zakon koji ima za cilj da ubrza žalbeni postupak u krivičnim predmetima, uključujući i predmete u kojima je izrečena smrtna kazna. Guverner je potpisao ovaj zakon 1. marta 2012. godine.⁸² Predlagač tog zakona je bio Državni tužilac, koji je istakao da u slučajevima smrtne kazne treba propisati rokove, jer u nekim slučajevima žalbeni postupak traje i po dve decenije.⁸³ Nije jasno kakvi će biti efekti ovog zakona i, naročito, da li će on ugroziti pravo okrivljenog na pravično suđenje.

Vrhovni sud Sjedinjenih Država je, takođe u martu 2012. godine, odobrio preispitivanje dvaju slučajeva koje će utvrditi da li je neophodno da se, pre početka žalbenog postupka u kapitalnim predmetima, utvrdi uračunljivost okrivljenog.⁸⁴ Ako se pokaže da je to neophodno, mentalno nesposobni okrivljeni bi mogli dobiti pravo na neograničeno odlaganje po osnovu habeas corpus postupka, s obzirom da nisu u stanju da učestvuju u svojoj odbrani. Države koje su tražila od Vrhovnog suda da odluči o ovom pitanju, Arizona i Ohajo, smatraju da u takvim slučajevima žalbeni postupak treba da se nastavi, bez obzira na to da li je okrivljeni sposoban da u njemu učestvuje. Vrhovni sud će odlučiti o ovim predmetima u narednoj sudskoj godini, oktobra 2012.

Pravni okvir

---

⁷⁹ Istraživanjem su obuhvaćeni svi osuđenici koji su na dan 1. jula 2010. čekali na izvršenje smrtne kazne u Severnoj Karolini, <<http://digitalcommons.law.msu.edu/facpubs/331/>>.

⁸⁰ “Pennsylvania Senate initiates study of State’s death penalty”, Death Penalty Information Center, 2 January 2012, <<http://www.deathpenaltyinfo.org/pennsylvania-senate-initiates-study-states-death-penalty>>.

⁸¹ D. Nagin and J. Pepper, “Deterrence and the Death Penalty,” Committee on Law and Justice at the National Research Council, April 2012; D. Vergano, “NRC: Death penalty effect research ‘fundamentally flawed’,” USA Today, 18 April 2012, <<http://www.deathpenaltyinfo.org/deterrence-national-research-council-concludes-deterrence-studies-should-not-influence-death-penalty>>.

⁸² Journal of the Senate, State of South Dakota, www.legis.state.sd.us, 2 March 2012, <<http://www.legis.state.sd.us/sessions/2012/Journals.aspx?Committee=29&File=jrnS03021000.htm#10929>>.

⁸³ “Legislature approves bill preventing appeals for death-row inmates”, The Associated Press, 21 February 2012, <<http://www.ksfy.com/story/16985668/legislature-approves-bill-preventing-appeals-for-death-row-inmates>>.

⁸⁴ “United States Supreme Court decisions: 2012-2013 term”, The Death Penalty Information Center, 4 September 2012, <<http://www.deathpenaltyinfo.org/united-states-supreme-court-decisions-2012-2013-term>>.

U Sjedinjenim Državama, 33 države, savezna vlada i vojska zadržavaju smrtnu kaznu u zakonu. Trenutno smrtna kazna ne postoji u zakonodavstvu sledećih država: Aljaska, Konetikat, Havaji, Illinois, Ajova, Mejn, Masačusets, Mičigan, Minesota, Nju Džersi, Nju Meksiko, Nju Jork, Severna Dakota, Rod Ajland, Vermont, Zapadna Virdžinija, Viskonsin i Okrug Kolumbija.⁸⁵ Od ovih 18 država, moratorijumi u Nju Meksiku i Konetikatu nisu retroaktivni. U tim dvema državama još postoje osuđenici koji čekaju na izvršenje smrtne kazne.

Smrtna kazna se izriče skoro isključivo za ubistvo. U predmetu Kenedi protiv Lujzijane, Vrhovni sud je poništio zakon kojim je bila propisana smrtna kazna za silovanje deteta bez ubistva, pošto je našao da je u takvim slučajevima smrtna kazna nesrazmerna.⁸⁶ Sud je istakao da Osmi amandman na Ustav, koji zabranjuje surove i neuobičajene kazne, treba tumačiti u smislu „promenljivih standarda pristojnosti, koji ukazuju na napredak društva koje postaje zrelije“. Ovo načelo, prema rečima Suda, zahteva da se upotreba smrtne kazne „zadrži samo za najteža krivična dela i da se ograniče slučajevi njenog izricanja“. Sud je dalje istakao da „teškoće koje nastaju kada treba sprečiti arbitrarnost i kapricioznost u primenjivanju smrtne kazne zahtevaju da se, u ovoj fazi razvoja standarda i kada se radi o krivičnim delima protiv pojedinaca, njena primena ograniči samo na *krivična dela koja za posledicu imaju gubitak života žrtve*“.⁸⁷

Iako, otkako je smrtna kazna ponovo uvedena 1976. godine, u Sjedinjenim Državama niko nije pogubljen zbog krivičnog dela koje nije imalo smrtnu posledicu, neke države još uvek zadržavaju u zakonu smrtnu kaznu za takva krivična dela: Arkanzas (veleizdaja); Kalifornija (sabotaža, veleizdaja); Florida (teški oblik trgovine drogom, teški seksualni napad), Džordžija (otmica aviona, veleizdaja); Ajdaho (teška otmica); Kentaki (otmica s otežavajućim okolnostima); Lujzijana (veleizdaja); Misisipi (otmica aviona, veleizdaja); Misuri (veleizdaja, teška otmica, trgovina drogom, otmica aviona, postavljanje eksploziva u blizini autobuske stanice); Montana (teško silovanje, teška otmica); Vašington (veleizdaja); savezno zakonodavstvo (špijunaža, veleizdaja, trgovina drogom, pokušaj ubistva službenog lica, porotnika ili svedoka u tekućoj krivičnoj istrazi). Pripadnici vojnih snaga mogu da budu osušeni na smrt za 14 krivičnih dela, od kojih se mnoga mogu izvršiti samo u ratnom stanju.⁸⁸

Američki Vrhovni sud je našao da Osmi i Četrnaesti amandman na Ustav zabranjuju pogubljenje lica koja u vreme izvršenja krivičnog dela nisu napunila 18 godina.⁸⁹ Sud je isto tako zabranio, na

---

⁸⁵ Njujorški Apelacioni sud je našao da je zakon o smrtnoj kazni te države neustavan zbog odredbi o tome kako treba poučiti porotnike u slučaju da ne mogu da donesu jednoglasnu odluku. Uprkos nekim pokušajima, državni zakon nije ispravio ove propuste. Zbog toga se Njujork smatra abolicionističkom državom.

⁸⁶ Kennedy v. Louisiana, 554 U.S. 407 (2008), as cited by, Cornell University Law School Legal Information Institute, <<http://www.law.cornell.edu/supct/html/07-343.ZO.html>>.

⁸⁷ Kurziv dodat.

⁸⁸ Odgovor Stalne delegacije Sjedinjenih Američkih Država pri OEBS na upitnik ODIHRa, 24. avgust 2012. (Odgovor SAD).

⁸⁹ Roper v Simons, 543 U.S. 551 (2005), as cited by, Cornell University Law School Legal Information Institute, <<http://www.law.cornell.edu/supct/html/03-633.ZS.html>>.

osnovu Osmog amandmana, pogubljenje osuđenika na smrt koji su „duševno bolesni“ ili „mentalno zaostali“.⁹⁰

U odgovoru Sjedinjenih Država na upitnik ODIHR se navodi da savezna vlada ima sistem za pažljivo ispitivanje svakog saveznog suđenja u kome bi se mogla izreći smrtna kazna, ne ulazeći u pitanje „rase“ okrivljenog, kako bi se obezbedilo da se smrtna kazna u saveznim postupcima u celoj zemlji primenjuje na pravičan, jednak i nediskriminatoran način. Zakon propisuje da „okrivljeni u saveznim kapitalnim suđenjima moraju imati visoko kvalifikovanog branioca u svim fazama kapitalnog postupka, od optužnice do žalbenog postupka“.⁹¹ U Odgovoru se dalje navodi da savezna vlada obezbeđuje braniocima za okrivljene u kapitalnim suđenjima u pojedinim državama ukoliko tako donete presude podležu preispitivanju od strane saveznog suda, kao i da su sve države u kojima postoji smrtna kazna usvojile propise koji nalažu da siromašne okrivljene u kapitalnim postupcima pred državnim sudovima mora zastupati iskusan i sposoban branilac.

Na osnovu jedne odluke Vrhovnog suda SAD iz 2009. godine, branioci koje postavlja savezni organ mogu zastupati siromašne klijente u postupku pomilovanja u pojedinim državama.⁹² Jedino je Predsednik nadležan da daje pomilovanje osuđenima na smrt po saveznim zakonima. Zakoni pojedinih država predviđaju mogućnost pomilovanja, a postupak pomilovanja se razlikuje od države do države i u njemu učestvuju guverner ili posebna komisija ili oboje. U svim slučajevima mora da se podnese formalan zahtev za pomilovanje.

Da bi se smrtna kazna izrekla od strane vojne komisije, posebna služba američkog Ministarstva odbrane mora da donese nezavisnu odluku da se predmet u kome se može izreći smrtna kazna poveri vojnoj komisiji, a porotnici moraju doneti jednoglasnu odluku o smrtnoj presudi.⁹³ Po Zakonu o vojnim komisijama od 2009. godine, svaku smrtnu presudu mora izričito da potvrdi Predsednik, koji isto tako može da „zameni, zadrži ili odloži izvršenje kazne u celini ili delimično“.⁹⁴ Kada su u pitanju pripadnici oružanih snaga koji nose uniformu, Predsednik ima pravo da zameni smrtnu presudu, a takvi osuđenici ne mogu biti pogubljeni ukoliko Predsednik lično ne potvrdi smrtnu kaznu.⁹⁵

---

⁹⁰ Ford v. Wainwright, 477 U.S. 399 (1986), as cited by, Cornell University Law School Legal Information Institute, <http://www.law.cornell.edu/supct/html/historics/USSC_CR_0477_0399_ZS.html>; Atkins v Virginia, 536 U.S. 304 (2002), as cited by, Cornell University Law School Legal Information Institute, <<http://www.law.cornell.edu/supct/html/00-8452.ZS.html>>.

⁹¹ Odgovor SAD.

⁹² Harbison v. Bell, 556 U.S. 180 (2009), as cited by, Supreme Observer <<http://www.supremeobserver.com/case-report/?id=30936>>.

⁹³ Odgovor SAD.

⁹⁴ Military Commissions Act of 2009, § 950i(b) Execution of sentence; suspension of sentence.

⁹⁵ Jedinstveni zakonik o vojnom pravosuđu primenjuje se na sve pripadnike oružanih snaga SAD koji nose uniformu: Vazduhoplovstvo (Air Force), Vojska (Army), Obalska straža (Coast Guard), Marinski korpus (Marine Corps), Mornarica (Navy), Korpus nacionalne administracije za okeane i atmosferu (National Oceanic and Atmospheric Administration Commissioned Corps) i Korpus službe javnog zdravlja (Public Health Service Commissioned Corps).

Način pogubljenja

Velika većina država koristi smrtonosnu injekciju kao primarni način pogubljenja. Neke države primenjuju protokol sa tri hemijska jedinjenja, dok druge koriste samo jedno jedinjenje. Protokol sa tri jedinjenja se sastoji od jednog anestetika, pankuronijum bromida za paralizovanje osuđenika i kalijum hlorida za zaustavljanje rada srca.⁹⁶

Ostali načini pogubljenja su elektrokcija, smrtonosni gas, vešanje i streljanje. Neke države propisuju i alternativne načine pogubljenja, za slučaj da primarni način bude proglašen neustavnim ili za pojedince osuđene pre određenog datuma.

Moratorijum

U vreme pisanja ovog izveštaja, Administracija za hranu i lekove (FDA) uložila je žalbu na sudsku presudu koja se tiče uvoza natrijum tiopentala, jedinjenja koje se koristi u smrtonosnim injekcijama. Jedini američki proizvođač natrijum tiopentala je 2011. godine obustavio proizvodnju tog jedinjenja, koje se koristi kao anestetik u pogubljenjima smrtonosnom injekcijom. Nestašica ovog jedinjenja je prinudila pojedine države da se obrate stranim proizvođačima. Tim povodom su osuđenici na smrt iz Arizone, Kalifornije i Tenesija su podneli tužbu protiv FDA, navodeći da je FDA prekršila svoju obavezu da spreči ulazak neodobrenog natrijum tiopentala u Sjedinjene Države. Februara 2012, Savezni okružni sud u Vašingtonu, D.C. zabranio je uvoz tog jedinjenja pošto je ustanovio da ga FDA nije odobrila u pogledu bezbednosti i efikasnosti, kako to zakon nalaže. Okružni sudija Ričard Leon je naveo da bi inače došlo do „nepotrebne opasnosti“ da osuđenici „ne budu pod odgovarajućom anestezijom pre pogubljenja“.⁹⁷ Sud je naredio da FDA odmah obavesti sve državne organe za izvršenje krivičnih sankcija koji su naručili tiopental strane proizvodnje da je njegova upotreba zabranjena zakonom i da jedinjenje moraju da vrate FDA.

Vrhovni sud Arkanzasa je u junu 2012. poništio Zakon o načinu pogubljenja (2009) te države, pošto je našao da njeno Ministarstvo za izvršenje krivičnih sankcija ima neograničeno diskreciono pravo u pogledu izvršenja smrtne kazne.⁹⁸ Sud je odlučio da količina i vrsta jedinjenja u smrtonosnim injekcijama mora biti propisana zakonom. Dok zakonodavac ne postupi po ovoj presudi ne može se pogubiti nijedan od 37 osuđenika na smrt u toj državi.

Savezna vlada nije izvršila nijednu smrtnu kaznu od 2003. godine. Izvršenje smrtne kazne nad trojicom saveznih osuđenika na smrt odloženo je na neodređeno vreme 2006. godine, kada su oni

---

⁹⁶ “Lethal injection”, Death Penalty Information Center, <<http://www.deathpenaltyinfo.org/lethal-injection-moratorium-executions-ends-after-supreme-court-decision>>

⁹⁷ “FDA is appealing court bar to drug used in executions”, Bloomberg, 25 May 2012, <<http://www.bloomberg.com/news/2012-05-25/fda-to-appeal-court-ruling-banning-drug-used-in-execution.html>>.

⁹⁸ “Arkansas court upends death penalty”, 22 June 2012, The New York Times, <<http://www.nytimes.com/2012/06/23/us/arkansas-justices-strike-down-death-penalty.html>>.

poveli postupak da se utvrdi da li je način primene smrtonosne injekcije od strane saveznih organa protivan Osmom amandmanu, koji zabranjuje surove i neuobičajene kazne. Dodatno odlaganje je odobreno 2007. godine. Novi datumi pogubljenja za ove osuđenike još nisu određeni. Jula 2011, Savezna vlada je objavila da će izmeniti svoja pravila o postupku izvršenja smrtne kazne.⁹⁹ Zvaničnik Ministarstva pravde SAD je izjavio da je izmena protokola neophodna zbog nestašice natrijum tiopental. Nije saopšteno kada će novi protokol biti gotov.¹⁰⁰

U okviru vojnog pravosuđa SAD niko nije pogubljen od 1961. godine.¹⁰¹

Statistike

Za prikupljanje i objavljivanje informacija o smrtnim presudama i pogubljenjima nadležan je Biro za pravosudne statistike, koji deluje kao jedinica unutar Ministarstva pravde SAD.

Smrtne presude

Prema poslednjim podacima koje je objavio Biro za pravosudne statistike, na dan 31. decembra 2010. godine na izvršenje smrtne kazne je čekalo 3.158 osuđenika. Odgovor SAD na upitnik ODIHR-a ne sadrži svežije statistike. Međutim, nevladine organizacije su saopštile da je broj osuđenika koji čekaju na izvršenje smrtne kazne u aprilu 2012. godine iznosio 3.170.¹⁰² Prema tim izveštajima, osuđenici u proseku provedu 15 godina čekajući na izvršenje smrtne kazne.¹⁰³

Pogubljenja

U odgovoru na ODIHR-ov upitnik je navedeno da su tokom 2011. godine izvršene 43 smrtne kazne: 13 u Teksasu, šest u Alabami, pet u Ohaju, po četiri u Arizoni i Džordžiji, po dve u Floridi, Misisipiju i Oklahomi i po jedna u Delavaru, Ajdahu, Misuriju, Južnoj Karolini i Virdžiniji. Prema podacima Centra za informacije o smrtnoj kazni, u izveštajno periodu izvršena je 41 smrtna kazna. Prema ovom izveštaju, najviše pogubljenja u izveštajnom periodu je bilo u Teksasu.

---

⁹⁹ "Feds plan changes to death penalty procedure", Politico, 29 July 2011, <http://www.politico.com/blogs/joshgerstein/0711/Feds_plan_changes_to_death_penalty_procedure.html>.

¹⁰⁰ *Isto*.

¹⁰¹ Odgovor SAD.

¹⁰² "Report by the Criminal Justice Project of the NAACP Legal Defense and Educational Fund, Inc", 2012, <<http://www.deathpenaltyinfo.org/documents/DRUSASpring2012.pdf>>.

¹⁰³ Jacqueline Macalesher, "Death row phenomenon and the circumstances under which it could amount to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment", Expert consultation "The death penalty: 'Most serious crimes', complicity and the question of torture", 25-26 June 2012, <<http://www.penalreform.org/files/Expert%20Consultation%20-%20death%20row%20phenomenon%20presentation%2026June2012.pdf>>.

Među licima pogubljenim u izveštajnom periodu, 58,5 procenata su bili „Belci“, 21,95 procenata su bili „Latino“, a 19,5 procenata su bili „Crnci“.¹⁰⁴ Prema popisu stanovništva od 2010. godine, u ukupnom stanovništvu SAD ima 72,4 procenta „Belaca“, 16,3 procenta „Hispanaca ili Latina“ i 12,6 procenata „Crnaca ili Afro-Amerikanaca“.¹⁰⁵

Međunarodna jemstva

Na Implementacionom sastanku ljudske dimenzije 2011. godine, predstavnici Sjedinjenih Država su saopštili da se smrtna kazna koristi samo izuzetno, i to u potpunosti u skladu s PGP, Ustavom Sjedinjenih Država i obavezama SAD u odnosu na OEBS.

Amnestija, pomilovanje i zamena kazne.

U odgovoru na ODIHR-ov upitnik nema podataka o amnestijama, pomilovanjima i zameni kazne. Prema bazi podataka Centra za informacije o smrtnoj kazni, u izveštajnom periodu su oslobođena krivice dva lica, Gasi Van i Džo D'Ambrozio. Razlozi za oslobađanje od krivice odnosili su na neadekvatnu pravnu odbranu, odnosno na neprimereno ponašanje tužioca.

Garancije pravičnog suđenja

U odgovoru na upitnik ODIHR-a, Sjedinjene Države su navele da njihovo pravosuđe „sadrži iscrpan sistem mera koje obezbeđuju da se smrtna kazna ne primenjuje na vansudski, sumaran ili arbitraran način“.¹⁰⁶

Jedan slučaj koji je izazvao zabrinutost u pogledu pravičnosti suđenja u izveštajnom periodu bio je slučaj Troja Dejvisa. Džordžija je pogubila Dejvisa 21. septembra 2011, uprkos ozbiljnim sumnjama u pogledu njegove krivice za ubistvo policajca 1989. godine. Prema organizaciji Amnesti Internešnal, presuda se u velikoj meri zasnivala na protivrečnim iskazima svedoka, pri čemu su sedam svedoka ili povukli ili izmenili svoje iskaze.¹⁰⁷ Zatvorske vlasti države Džordžija

---

¹⁰⁴ Kategorizacija osuđenika na smrt prema rasi u izveštajnom periodu preuzeta je od Centra za informacije o smrtnoj kazni (DPIC). Baza podataka o pogubljenjima DPIC-a je dostupna na: <<http://www.deathpenaltyinfo.org/views-executions>>.

¹⁰⁵ “The Black Population 2010, 2010 Census Briefs”, www.census.gov, September 2011, <<http://www.census.gov/prod/cen2010/briefs/c2010br-06.pdf>>; “The Hispanic Population 2010, 2010 Census Briefs”, www.census.gov, May 2011, <<http://www.census.gov/prod/cen2010/briefs/c2010br-04.pdf>>; “The White Population 2010, 2010 Census Briefs”, www.census.gov, September 2011, <<http://www.census.gov/prod/cen2010/briefs/c2010br-05.pdf>>.

¹⁰⁶ Odgovor SAD.

¹⁰⁷ “I am Troy Davis: The Fight for Abolition Continues”, Amnesty International, September 2011, <<http://www.amnestyusa.org/our-work/cases/usa-troy-davis>>.

odbili su zahtev da se Dejvis podvrgne detektoru laži. Zatim je jedan džordžijski sudija odbacio žalbu na tu odluku, a isto je učinio i Vrhovni sud te države. Vrhovni sud SAD je naredio privremeno obustavljanje pogubljenja, pre nego što je odlučio da se pogubljenje može izvršiti.¹⁰⁸ Grupe za ljudska prava, poput Amnesti Internešnal, i međunarodne organizacije, uključujući Evropsku uniju i Međunarodnu komisiju protiv smrtne kazne, tražile su da se pogubljenje obustavi.¹⁰⁹ Posle pogubljenja, direktor ODIHR-a izrazio je „zabrinutost zbog izveštaja da u slučaju Troja Dejvisa nisu poštovana pravila postupka i da njegova krivica nije mogla biti dokazana izvan razumne sumnje“.¹¹⁰ On je zatim izrazio nadu da će taj slučaj oživeti debatu o smrtnoj kazni i na saveznom nivou i u pojedinim državama.

Maja 2012, Vrhovni sud države Vašington je ukinuo presudu izrečenu Daroldu Stensonu za ubistvo, pošto je dokazano da je država u vreme suđenja prikrila dokaze u njegovu korist. Sud je naredio novo suđenje, jer je došao do zaključka da bi ishod prvog sušenja bio drukčiji da su odbrani dostavljeni ključni dosijei i fotografije FBI-a. Do ove odluke Stenson je proveo 18 godina čekajući na izvršenje smrtne kazne.¹¹¹

Strani državljani

Prema odgovoru Sjedinjenih Država na upitnik, na dan 26. jula 2012. u Sjedinjenim Državama je na izvršenje smrtne kazne čekalo 135 stranih državljana iz 37 zemalja. Interamerička komisija za ljudska prava je 1. jula 2011. godine donela privremenu meru u korist Humberta Leala Garsije, kojom se od Sjedinjenih Država traži da odloži njegovo pogubljenje dok se ne ustanovi proces za ispitivanje njegovog slučaja. Istog dana je američko Ministarstvo pravde podnelo Vrhovnom sudu SAD podnesak s ciljem da se pogubljenje obustavi.¹¹² Ministarstvo pravde je u podnesku navelo da bi pogubljenje bilo u suprotnosti s obavezom Sjedinjenih Država po međunarodnom pravu da omoguće preispitivanje presude i odluke o kazni Leala Garsije, s obzirom na propuštanje Sjedinjenih Država da mu omoguće konzularnu pomoć u smislu Bečke konvencije o konzularnim odnosima. Istog dana, 1. jula, američko Ministarstvo pravde uputilo je pisma

---

¹⁰⁸ “Troy Davis execution goes ahead despite serious doubts about his guilt”, The Guardian, 22 September 2011, <<http://www.guardian.co.uk/world/2011/sep/22/troy-davis-execution-last-words>>.

¹⁰⁹ “World shocked by U.S. execution of Troy Davis”, CNN, 22 September 2011, <http://articles.cnn.com/2011-09-22/world/world_davis-world-reaction_1_execution-date-death-by-lethal-injection-capital-punishment?_s=PM:WORLD>. The EU High-Representative Catherine Ashton called on the US to commute Mr Davis’s sentence.

¹¹⁰ “OSCE human rights chief expresses dismay about execution of Troy Davis, hopes case will revive capital punishment debate in the US”, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, 17 May 2011, <<http://www.osce.org/odihhr/82781>>.

¹¹¹ “After 18 years, death sentence and murder conviction overturned”, American Civil Liberties Union of Washington State, 11 May 2012, <<http://www.aclu-wa.org/blog/after-18-years-death-sentence-and-murder-conviction-overturned>>.

¹¹² “Brief for the United States as Amicus Curiae in Support of Applications for a Stay”, U.S. Justice Department, July 2011, <<http://sblog.s3.amazonaws.com/wp-content/uploads/2011/07/SG-amicus-in-Leal-execution-7-1-11.pdf>>.

teksaškim vlastima sa zahtevom da ne pristupe pogubljenju Leala Garsije.¹¹³ Ministarstvo pravde je skrenulo pažnju na činjenicu da se upravo razmatra nacrt „Zakona o primenjivanju konzularnog obaveštavanja od 2011“ i tražilo je privremeno odlaganje pogubljenja. Po tom zakonskom nacrtu bilo bi dopušteno naknadno preispitivanje slučajeva u kojima je došlo do kršenja Bečke konvencije, što se odnosi i na slučaj Leala Garsije.¹¹⁴ Vrhovni sud SAD je 7. jula odbio zahteve za odlaganje pogubljenja, a ubrzo potom Leal Garsija je pogubljen. Međunarodna komisija protiv smrtne kazne, koja je od guvernera Teksasa tražila da zameni smrtnu kaznu, oštro je osudila pogubljenje.¹¹⁵ Interamerička komisija za ljudska prava je osudila pogubljenje, napominjući da je ono sprovedeno „uprkos privremenoj meri koju je donela IAKLJP u korist osuđenog i bez obaziranja na preporuku Komisije u Meritornom izveštaju o tom slučaju“.¹¹⁶

Interameričkoj komisiji za ljudska prava je u novembru 2011. godine upućena tužba protiv Sjedinjenih Država u korist Ivana Teleguza. U njoj je navedeno da Teleguz, koji čeka na izvršenje smrtne kazne u Virdžiniji, nije dobio efikasnu i adekvatnu odbranu, da su njegova procesna prava povređena i da je on lišen slobode, suđen i osuđen na smrt a da mu prethodno nije saopšteno da ima pravo na kontakt s konzularnim predstavnicima Ukrajine, u skladu s Bečkom konvencijom o konzularnim odnosima. Interamerička komisija je 22. decembra 2011. donela privremenu meru u korist Teleguza i zatražila od Sjedinjenih Država da se uzdrže od pogubljenja Teleguza dok Komisija ne razmotri slučaj u meritumu.¹¹⁷

Aprila 2012. godine, Ministarstvo odbrane Sjedinjenih Država je najavilo da će Kalid Šeik Muhamed, rođen u Kuvajtu, i četvorica saoptuženih – od kojih dvojica državljani Jemena, jedan Saudijske Arabija i jedan Pakistana – biti izvedeni pred vojnu komisiju pod optužbama koje povlače smrtnu kaznu a u vezi su s njihovim navodnim učešćem u napadima na Sjedinjene Države od 11. septembra 2001. godine.

U odgovoru na upitnik ODIHR-a se navodi da Sjedinjene Države „vrlo ozbiljno shvataju svoje obaveze u pogledu konzularnog obaveštavanja i da su rešene da nastave s radom na poštovanju tih obaveza“. Vlada je potvrdila svoju rešenost da obezbedi blagovremeno donošenja Zakona o primenjivanju konzularnog obaveštavanja od 2011.¹¹⁸

Mentalno bolesna ili hendikepirana lica

---

¹¹³ *Isto.*

¹¹⁴ Avena and other Mexican Nationals (Mexico v. United States), March 31, 2004, <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=18&p3=4&case=128>>.

¹¹⁵ Statement of the International Commission against Death Penalty on the execution of Humberto Leal Garcia, Madrid, 9 July 2011, <<http://www.icomdp.org/cms/wp-content/uploads/2011/07/09.07.2011.-Declaración-ejecución-Humberto-Leal-scan-.pdf>>.

¹¹⁶ Organization of American States, “Press Release: IACHR Condemns Execution of Leal García in the United States”, 8 July 2011 <http://www.oas.org/en/iachr/media_center/PReleases/2011/067.asp>

¹¹⁷ Privremene mere IAKLJP su dostupne na: <http://www.oas.org/en/iachr/decisions/precautionary.asp>

¹¹⁸ Odgovor SAD.

Na Implementacionom sastanku ljudske dimenzije ODIHR 2011. godine, Sjedinjenim Američkim Državama je preporučeno da ukinu smrtnu kaznu za mentalno bolesna lica. U novembru 2011, u Ohaju je posle skoro 30 godina čekanja pogubljen Redžinald Bruks, 66-godišnjak s dijagnozom paranoidne šizofrenije.¹¹⁹ U Misisipiju je februara 2012. pogubljen Edvin Turner, i to za krivično delo koje je izvršio ubrzo po otpuštanju iz duševne bolnice.¹²⁰ On je imao dugu porodičnu istoriju duševnih bolesti, a više puta je pokušao samoubistvo.¹²¹ Arizona je u februaru 2012. godine pogubila Roberta Murmana, iako je on patio od mentalne zaostalosti i kao dete pohađao specijalnu nastavu.¹²²

U vreme pripremanja ovog izveštaja, Interamerička komisija za ljudska prava je razmatrala u meritumu dva slučaja protiv Sjedinjenih Država u vezi sa izricanjem smrtne kazne licima s mentalnim ili intelektualnim nedostacima.¹²³

Nediskriminacija

Istraživanja pokazuju da rasna pripadnost igra značajnu ulogu u kapitalnim postupcima u Sjedinjenim Državama, što se odnosi na izbor optužnice, odmeravanje kazne i izbor porotnika. U septembru 2011, Državni univerzitet Mičigan je objavio istraživanje izbora porotnika u Severnoj Karolini koje je pokazalo da je rasna pripadnost značajan činilac u donošenju odluke tužioca da traži bezuslovno izuzeće pojedinih kandidata za porotnika u kapitalnim postupcima. Bezuslovni zahtev za izuzeće omogućuje stranci u postupku da izuzme porotnika bez navođenja razloga za izuzeće. Tužioci su koristili ove zahteve da izuzmu kvalifikovane „afričko-američke“ porotnika dva puta češće nego za izuzeće „belih“ porotnika. Od 159 osuđenika na smrt u Severnoj Karolini, 31 je osuđen od strane porote u kojoj su sedeli samo belci, a njih 38 je suđeno pred porotom u kojoj se nalazio samo jedan pripadnik manjine.¹²⁴

Ovo istraživanje je poslužilo kao osnov za prvu presudu po Zakonu o rasnoj pravdi Severne Karoline. Taj važan zakon, donet avgusta 2009, omogućuje optuženima u kapitalnim postupcima da osporavaju presudu tako što će pokazati da je kod odluke da se traži ili izrekne smrtna kazna značajan faktor bila rasna predrasuda. Zakon ne traži da osuđenik dokaže postojanje diskriminacije u svom konkretnom slučaju; dovoljno je da iznese dokaze postojanja rasne

---

¹¹⁹ Amnesty International Death Penalty 2011

¹²⁰ “Question of the Death Penalty”, U.N. Secretary General., 2 July 2012, (U.N. Secretary General Report 2012)<<http://www.unhcr.org/refworld/docid/5051d31a2.html>>.

¹²¹ “Question of the Death Penalty”, U.N. Secretary General., 2 July 2012, (U.N. Secretary General Report 2012)<<http://www.unhcr.org/refworld/docid/5051d31a2.html>>.

¹²² U.N. Secretary General Report 2012.

¹²³ Inter-American Commission on Human Rights, “Report No. 63/12 on admissibility petition 1762-11, Virgilio Maldonado Rodríguez v. United States, 29 March 2012; No. 132/11 on admissibility petition No. 194-04, Gregory Thompson v. United States, 19 October 2011, <www.oas.org/en/iachr/decisions/admissibilities.asp>.

¹²⁴ Barbara O’Brien & Catherine M Grosso, “Report on Jury Selection”, 29 September 2011, <http://www.aclu.org/files/assets/jss_revised_report_with_appendix_29_sept_2011.pdf>.

diskriminacije širom države. Sudija Gregori Viks je našao statističke dokaze za postojanje rasne predrasude u pravosudnom sistemu kada je, na prvom pretresu aprila 2012, razmatrao slučaj Markusa Robinsona, osuđenog na smrt 1994. godine. Sudija je zaključio da je, u vreme kada je 1994. godine suđeno Robinsonu, „rasna pripadnost bila značajan činilac za donošenje odluke tužioca da traži bezuslovno izuzeće porotnika u okrugu Kabmerlend, ranije u Drugom sudskom području, kao i u državi Severnoj Karolini“.¹²⁵ Ključnu ulogu u slučaju Robinson je odigralo istraživanje Državnog univerziteta Mičigan o izboru porotnika, na koje se odbrana pozivala.¹²⁶ Robinsonu je zatim smrtna kazna zamenjena kaznom doživotnog zatvora bez mogućnosti pomilovanja. Posle ovog slučaja bilo je pokušaja da se Zakon razblaži. U junu 2012, Donji dom Severne Karoline je usvojio zakon kojim se od okrivljenog zahteva da dokaže postojanje diskriminacije u okrugu ili tužilačkom području u vreme kada je tražena ili izrečena smrtna kazna.¹²⁷ ODIHR će pratiti dalji razvoj događaja u vezi s tim zakonom.

---

¹²⁵ “State of North Carolina v Marcus Reymond Robinson”, Superior Court, Judge Gregory Weeks, 22 April 2012, <<http://www.deathpenaltyinfo.org/documents/RobinsonRJAOrder.pdf>>.

¹²⁶ Isto.

¹²⁷ Senate Bill 416 (Ratified Bill), 21 June 2012.

<<http://www.ncleg.net/Sessions/2011/Bills/Senate/PDF/S416v5.pdf>>.